

מסביב לפרשה

שבת חול המועד פסח: הלל בימי חול המועד

הרב יואב פלדמן

ערכין י, א

אם כן, מאי ולא כלום? שנים עשר יום בשנה מכה בחליל וכו'. מאי שנא הני? הואיל ויחיד גומר בהן את ההלל, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל: שמונה ימי החג, ושמונה ימי חנוכה, ויום טוב הראשון של פסח, ויום טוב (הראשון) של עצרת; ובגולה עשרים ואחד: תשעה ימי החג, ושמונה ימי חנוכה, ושני ימים טובים של פסח, ושני ימים טובים של עצרת. מאי שנא בחג דאמרי' כל יומא, ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא? דחג חלוקין בקרבנותיהו, דפסח אין חלוקין בקרבנותיהו

דף על הדף ערכין דף י עמוד א

מטעם זה יש חילוק נמי לגבי ברכת ההפטורה בשבת חוה"מ פסח - משבת חול המועד סוכות, שבשבת חוה"מ פסח אומרים רק מקדש השבת ולא מזכירין את היום טוב, משא"כ בשבת חוה"מ סוכות מזכירין ואומרים: מקדש השבת "וישראל והזמנים", לפי שכיון שחלוקין הוא במוספין חמור טפי (ב"ח או"ח סי' ת"צ ומג"א שם ס"ק ד').

בית יוסף אורח חיים תצ

ד כל הימים של חול המועד ושני ימים אחרונים של י"ט קורין ההלל ואין גומרין אותו. כך מפורש בערכין פרק ב' (י.) והתם יהיבין טעמא מאי שנא בחג דאמרינן כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא. ושבלי הלקט (סי' קעד סט:) כתב בשם מדרש הרנינו פרשת סוכה שהטעם שאין גומרין ההלל כל ימי הפסח הוא לפי שנטבעו המצריים וכתביב (משלי כד יז) בנפול אויבך אל תשמח. ודין קריאת ההלל נתבאר בסימן תפ"ח ובהלכות ראש חודש (סי' תכב). וכתב הרב המגיד בהלכות חנוכה (פ"ג ה"ז) דעת רבינו להשוות חולו של פסח לראש חודש וזה נראה כדעת כל המפרשים חוץ מהרמב"ן ז"ל שחילק ביניהם ואמר דבחולו של פסח אפילו יחיד מחוייב לקרותו בדילוג שעיקר תקנה כך היתה לאמרו בחולו של פסח בדילוג ולברך עליו עכ"ל ודברים אלו כתב הר"ן בפרק במה מדליקין (שבת יא: ד"ה ובשאר):

דף מקורות

דף על הדף ערכין י, א

טעם אחר למה בפסח אין גומרין את הלל הביא בבית יוסף (סי' ת"צ) בשם המדרש שכיון שטבעו המצרים בים, והרי נאמר בנפול אויבך אל תשמח. ומהאי טעמא גם בחול המועד אין גומרין את ההלל בכדי שלא יהי' חול המועד חמיר יותר מיום טוב שביעי של פסח (ט"ז שם ס"ק ג'). וכתב שם בישועות **יעקב (סק"א) שיש ב' דינים באמירת הלל, א' מחמת עצם היום טוב, ב' מחמת הנס. ובגמרא דידן מפרש ל"ל הלל שלם מחמת עצם היום, והטעם של המדרש הוא אמאי לא יאמרו הלל מחמת הנס.**

באליה רבה (סי' ת"צ אות ו') מביא מכלבו טעם נוסף, שבפסח אין מצות החג - אכילת מצה נוהגת רק בליל יום טוב הראשון, משא"כ בסוכות, שמצות החג - ישיבת סוכה נוהגת כל שבעה, לכן גומרים בו את ההלל כל יום. ולפי זה יוצא חידוש ש"הלל" הוא גם על מצוות היום, אבל הא ליכא למימר שההלל הוא רק על מצות היום, שהרי בחג השבועות ליכא מצוות היום, וא"כ ע"כ שהוא גם על על היום וגם על מצוות היום

שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק ד סימן קלה

ודרך אגב אזכור מה דנשאלתי מ"ק קראקא ביום ד' תזריע י"ג למב"י שנתרי"ז מהמיועד להיות חתן דודי הרב החר"פ מו"ה יוסף נ"ז נ"י ושמו ר' משה ריינהאלד אם יש להלל תשלומין אם שכח יום אחד לומר ביום השני כמו דיש תשלומין לק"ש ותפלה הנה צר לי המקום לפלפל בזה. אמנם הדבר ברור דאין לו תשלומין דהרי קיי"ל דתפלת המוספין אין לו תשלומין והטעם בתלמודי הר"י דתפלת המוספין דאינו רק שבת ושאר תפלות שהן רחמים אין בקשת רחמים עובר ע"ש וא"כ ה"ה הלל דאינו רק שבת לא שייך תשלומין וז"ב.

רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) ברכות יד, א

תוס' ד"ה ימים בא"ד. וז"ל דהכי משמע בערכין דחשיב כ"א יום דיחיד גומר בהן את ההלל וכו'. וז"ל הגמ' (ערכין דף י א) מאי שנא בחג דאמרינן כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא דחג חלוקין בקרבנותיהן דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן עכ"ל. ונראה לפרש דממה שבחג חלוקין בקרבנותיהן בכל יום מוכח דכל יום של סוכות מהווה קדושת היום בפ"ע המחייבת הלל שלם, משא"כ בפסח הויא חד קדושת היום לכל הימים, ולכן צריך לומר הלל שלם רק פעם אחת.

ומעשה היה בבירוסק במי שלא קרא את ההלל בב' ימים הראשונים של פסח ושאל מפי הגר"ח זצ"ל מה דינו אם לקרוא הלל שלם או לקרוא בדלוג ביום הראשון של חוה"מ. ופסק הגר"ח זצ"ל לקרוא הלל שלם, מפני שכל ימי חג הפסח מכיון דמביאים אותו קרבן מוסף בכל יום ויום הויין חלות קדושה אחת של רגל, ועל קדושה זו חייבים לקרוא הלל שלם פעם אחת. ואם לא קוראים ביום טוב הראשון חייבים לקרוא הלל שלם בחוה"מ הואיל וההלל דפסח חל לכל ז' הימים בהדדי, וליכא נ"מ באיזה יום מימי החג קוראים אותו בפעם הראשונה. מאידך בחג הסוכות הרי מביאים קרבן מוסף מיוחד לכל יום ויום, ומוכח דלכל יום ויום יש חלות קדושת יום לעצמו, ולפיכך כל יום ויום מחייב הלל שלם.

שולחן ערוך הרב אורח חיים תצ, ו

לא תקנו חכמים לקרות ההלל אלא בשני ימים טובים הראשונים של פסח אבל לא בחולו של מועד וימים טובים האחרונים שאינם דומים לחולו של מועד של סוכות שתקנו לקרות בו בכל יום לפי שכל יום הוא חלוק בקרבנותיו מיום חבירו ומיום טוב הראשון והרי כל יום הוא כמועד בפני עצמו מה שאין כן בפסח שקרבנות כל הימים הן שוין לקרבנות יום טוב הראשון לפיכך כולן טפלים ליום טוב הראשון ואין שום אחד מהן כמועד בפני עצמו ולא תקנו לקרות ההלל אלא בפרקים דהיינו במועדים שהן באין מזמן לזמן ובהתחלת המועד הוא שתקנו לקרותו:

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ז

מקומות שעושין ימים טובים שני ימים גומרין את ההלל באחד ועשרים יום, בתשעת ימי החג, ושמונת ימי חנוכה, ושני ימים של פסח, ושני ימים של עצרת, אבל בראשי חדשים קריאת ההלל מנהג ואינה מצוה, ומנהג זה בצבור לפיכך קוראין בדילוג, ד ואין מברכין עליו שאין מברכין על המנהג ה ויחיד לא יקרא כלל, ואם התחיל ישלים ויקרא בדילוג כדרך שקוראין הצבור, וכן בשאר ימי הפסח קוראין בדילוג כראשי חדשים. +/השגת הראב"ד/ ומנהג זה בצבור לפיכך קוראין בדילוג ואין מברכין עליו. א"א זה אינו כלום וכבר כתבנו עליו במקום אחר (ברכות פי"א הט"ז), ומה שאמר ויחיד שהתחיל לקרוא בדילוג לא אמר כלום אלא יקרא כמו שירצה וחותם כחתימת הציבור.

הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף יא עמוד ב

אבל הרמב"ן ז"ל כ' בספר הלקוטות דששה ימים של פסח ור"ח לאו חד דינא אית להו משום דששה ימים של פסח כיון דאיקרו מועד מחייבין למקרי הלילא בדלוג ועלייהו אמרינן בפ' היה קורא [דף יד א] ימים שאין היחיד גומר את ההלל (בין פרק לפרק) פוסק כלומר כקריאת שמע ודוקא מפני הכבוד הא לאו הכי לא וכדאמרינן התם ברב בר שבא דאזיל לקמיה דרבינא בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל ולא פסיק ליה לשאל בשלומיה ואמרינן משום דלא חשיב עליה דרבינא כלומר דלא חשיב מפני הכבוד דלאו רביה ולא גדול בחכמה הוא אבל הלל דראש חדש אינו בכלל זה אלא בין צבור בין יחיד אינן גומרין ולא קורין מתקנת חכמים משום דלא אקדיש בעשיית מלאכה וכתוב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה שאין מקודש לחג אין טעון שירה כדאיתא בערכין (דף י ב) הילכך בששה ימים של פסח קורין בדלוג ומברכין

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש א

אם כן למה יתפלא על ההלל שנצטוו למשה בסיני שיאמרו ישראל במועדיהם שירה לאל שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והבדילים לעבודתו ובא דוד ותקן להם את ההלל הזה כדי שישירו בו. וכן השיר שבמקדש מן התורה הוא כדברי האומר (ערכין יא א) עיקר שירה בפה ושירה מעכבת קרבן והוא לדוד כמו ששנינו במס' תמיד (ט ב) השיר שהיו הלויים אומרים בבהמ"ק בראשון היו אומרים ל"י הארץ ומלואה תבל ויושבי בה וכו'. וכן אמרו בבהמ"ק שהוא ודאי מן התורה (ברכו' מח ב)

דף מקורות

משה תיקן ברכת הזן יהושע תקן ברכת הארץ שלמה תקן בונה ירושלים. וכולן אין מטבען תורה אבל נצטוינו מן התורה שנברך אחר אכילתנו כל אחד כפי דעתו, כענין ברכת מנימין רעיא שאמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא (שם מ ב), ובאו הנביאים ותקנו לנו נוסח מתוקן הלשון וצח המליצה ושנינו בו אנחנו עוד בגלות ומלכות בית דוד משיחך מהרה תחזירנה למקומה ותבנה ירושלים עיר קדשך. כי הענין תקן שלמה ובית דינו והלשון כפי הזמנים יאמר

והנראה מדבריהם שהוא מן התורה כמו שפירשתי ויהיה ה"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטוינו בה כמו שכתוב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ונצטוינו בשמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמחה אלא שמיעטו ראשי חדשים בגבולין מפני שאינו מקודש לחג ואינו טעון שירה. ושם במסכת ערכין (יא א) אמרו מניין לעיקר שירה מן התורה מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב אי זו היא עבודה שהיא בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה. אם כן אפשר שנדרוש בימים טובים שכתוב שמחה ונתרבו כל מיני שמחות שתהא השירה מכללם.

תשובות והנהגות כרך ג סימן קמג

(ד בחוה"מ פסח אומרים חצי הלל, ועיקרו מנהג לבד, ולכן רבים לא מברכין על ההלל. אבל המ"מ (פ"ג דחנוכה ה"ז) מביא בשם הרמב"ן שבחוה"מ פסח חצי הלל הוא מעיקר התקנה ומברכין עלה אף על פי שאין מברכין בר"ח. ובמועדים וזמנים ח"ז (סימן קי"ג) ביארנו שהלל יסודו לאומרו בדרך שירה ולא סתם קריאה, ולכן בפסח שכל ימי המועד נוהג בהם מצות שמחה אזי שייך בו עיקר קריאת ההלל בדרך שירה, וכ"ה בערכין יא. דאין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה, שפיר מברכים, ולא דמי לר"ח שאין בו שמחה ואינו אלא קריאה בעלמא וע"ש היטב, ועכ"פ אצלנו בימים טובים מנגנים ושרים את "בצאת ישראל ממצרים", וכן "ה' זכרנו יברך", ו"מה אשיב", ובסוף אודך, אבל בחוה"מ פסח אמרתי שאפשר לקצר, ומ"מ אנו שרים רק בסוף כל פיסקא, ולהנ"ל מבואר היטב דגם בהלל דחוה"מ פסח יש לומר ההלל עם שירה קצת, שבאופן זה יש קיום שמחה ותיקנו בזה הברכה.